

Min oplevelse af 4. maj 1945
Skrevet af Øllgaard Lauridsen

Oplæst ved mindehøjtidelighed 4. maj 2015 i Agerbæk kirke af Kirsten kloster Nielsen (datter)

1

I begyndelsen af marts måned 2015 blev min far spurgt af præsten om han ville fortælle om, hvorfor der blev så stor en jubel den 4. maj 1945.

Far begyndte at skrive om det med det samme. Da vi søskende hørte om det besluttede vi, at vi ville hjem og høre vores far fortælle om den oplevelse. Men i midten af marts måned ville min far gøre urtebedet klar og sætte kartofler – som han plejer. Men da han var færdig med det, var han unormal træt og meget forpustet. Efter et par dage på den måde tog far til læge, blev røntgenfotograferet, scannet med mere og vi har fået at vide, at der er en aggressiv kræft, der fylder fars krop og han har ingen kræfter mere.

Jeg har jo selv lyttet til far og vil derfor også gerne videre give den fortælling, som min far fik gjort færdig før vi fik meddelelsen om svigtende helbred.

Derfor læser jeg nu op, hvad min far har skrevet:

Min oplevelse af 4. maj 1945, skrevet af Øllgaard Lauridsen

For at forstå baggrunden for den jubel, der udbrød ved befrielsen den 4. maj 1945, bliver jeg nok nødt til at fortælle lidt om oplevelser i krigens tid.

”Så er det nok ved tiden at komme op drenge” – sådan husker jeg morgenen den 9. april 1940.

Min bror Arne og jeg sov hos Bedstemor, fordi Bedstefar var død, og hun kunne ikke ret godt være alene. Mens vi kom i tøj, kunne Bedstemor fortælle, at hun i hvert fald ikke havde sovet siden kl. 5, fordi der var et spektakel af nogle sorte flyvemaskiner lige uden for vinduet. Da vi kom ud, kom der stadigvæk bølger af lavtgående sorte flyvere – så lavt, at vi mente, at vi kunne se piloten i cockpittet. Over radioen hørte vi, at tyske tropper havde besat Danmark- at dansk militær havde ydet modstand ved grænsen – at danske soldater var dræbt – og at Kongen efter kort tids kamp havde givet ordre til at kampen mod den overvældende overmagt skulle stoppe. Ligeledes hørte vi i radioavisen, at såvel Kongen som statsministeren henstillede til befolkningen om at udvise ro og besindighed i forhold til besættelsesmagten. Om eftermiddagen kom sognefogeden og meddelte, at der til aften skulle være mørkelagt. Da det blev tid til at tænde lys, hængte min mor tæpper for vinduerne, hvor vi havde lys, og i stalden fik vi lavet en nødtørftig afblænding omkring lampestederne, så lyset ikke kunne nå ud til vinduerne.

Efter nogen tid blev skolen beslaglagt til indkvartering af tyske soldater. Nogen undervisning foregik i missionshuset, indtil det også blev beslaglagt. Jeg mener at huske, at der foregik nogen undervisning i et værksted i Sønderbyen. Og så fik vi rationeringsmærker. Sukker, mel og gryn – ja faktisk alt til husholdningen blev rationeret. Kaffe var der ikke noget af. Man kunne få noget kaffeerstatning, som vistnok også var rationeret. Jeg husker, at vi avlede hvede derhjemme, som kunne males til hvedemel på Gørklint Mølle, og boghvede til gryn, ligeledes på Gørklint Mølle. Benzin var der vist kun til lægen og dyrlægen, som også måtte spare på det. Jeg har da set læge Boesskov færdes på cykel i byen.

Min oplevelse af 4. maj 1945
Skrevet af Øllgaard Lauridsen

Oplæst ved mindehøjtidelighed 4. maj 2015 i Agerbæk kirke af Kirsten kloster Nielsen (datter)

2

Det var en utryg tid. Om natten kunne vi høre lyden af engelske flyvere, der i stort tal var på vej til at bombe tyske byer. En nat hørte man braget af en engelsk flyver, der blev skudt ned af tyske jagere over Klelund. En aften hørte man braget af en bombe, der faldt i Rodebæk. En engelsk flyver var forfulgt af tyske jagere. For at lette sig, og slippe for forfølgere, smed han sin last – en bombe, der ødelagde flere ejendomme i Rodebæk og knuste butiksruder i Agerbæk.

Der var en tysk vagtpost ved en benzintank i Storegade (der var sandsynligvis benzin til brug for tyske køretøjer i tanken). En ung mand var en aften på vej hjem ad Storegade (han var for øvrigt kontorelev på tømmerhandelen, og var kendt af mange). Han blev anråbt af vagtposten, sandsynligvis på tysk, men reagerede ikke. Han blev skudt og dræbt.

Som et lille vink til tyskerne opstod der ligesom en alsangsbevægelse. Den bestod i, at der blev udgivet en alsangssangbog, der indeholdt danske sange og salmer. Og der blev holdt alsangsaftener adskillige steder, der bestod i, at man sang efter denne sangbog. Jeg husker, at jeg har været med til en alsangsaften her på hotellet, hvor der blev sluttet af med at synge tydelig med adresse til besættelsesmagten:

Kongernes konge ene du kan
værne vort elskede fædreland
Herre du ene kan sejren os forlene
værn om vort herlige og ældgamle land.

I det skjulte opstod der en modstandsbevægelse. De lavede sabotage mod virksomheder, der arbejdede for tyskerne, de sprængte jernbaner for at hindre transport af tysk militær og forsyninger. Det var et farligt job. Nogen har måske læst bogen om familien Fiil fra Hvidsten Kro eller set filmen "Hvidstensgruppen". De var med i en gruppe, der skulle modtage våben fra England, nedkastet med faldskærm. De blev afsløret, blev fængslet, og dømt til døden, og henrettet i Ryvangen i København. Alternativt til modstandsbevægelsen opstod der en bevægelse, der sympatiserede med tyskerne. De angav danske mænd og kvinder, som i mange tilfælde blev ført til afhøring på staldgården i Kolding eller til Frøslevlejren i Sønderjylland. Mange blev derfra sendt til koncentrationslejrene i Neuengamme og Auschwitz.

Avisen og radioavisen var jo sandsynligvis censureret på den tid, men tyskernes sejre gennem Polen og de baltiske lande, helt ind til Stalingrad kunne vi jo nok høre om, ja og langt ind i Frankrig var tyskerne nået. Og mange har vel tænkt, hvad skal det ende med. Men en iskold vinter i Rusland vendte slagets gang der, og D-dag den 6. juni 1944 med de allieredes landgang i Normandiet, vendte krigens gang i Vesteuropa. Nu kunne vi på BBC fra London høre, hvordan russerne jog tyskerne tilbage gennem Østeuropa og de allieredes sejre op gennem Vesteuropa.

Apropos udgangsforbud. Den 19. september 1944 afsatte tyskerne det danske politi. Nogen blev fængslet og kørt til Kolding eller Frøslev til afhøring, nogen blev sendt videre til koncentrationslejrene i Tyskland, og nogen gik under jorden, dvs. søgte tilflugt hos familie eller

Min oplevelse af 4. maj 1945
Skrevet af Øllgaard Lauridsen

Oplæst ved mindehøjtidelighed 4. maj 2015 i Agerbæk kirke af Kirsten kloster Nielsen (datter)

3

venner, gerne på landet, der var nok størst sandsynlighed for ikke at blive opdaget. (her bad min far mig tilføje at - min kære svigerfar var en af dem, der tog en bylt på ryggen og fandt en gård, hvor han kunne "tjene som karl på landet" mens min svigermor flyttede hjem til sin mor og far med deres førstefødte søn, som var ½ år gammel. Hun vidste ikke hvor min svigerfar opholdt sig) Det var så lige den dag, jeg skulle cykle til Sejstrup med ærinde for min Mor og Far. Far havde omhyggelig fortalt mig om vejen, og det var det fineste septembervejr, man kunne tænke sig. Jeg fandt stedet for mit ærinde, det tog faktisk ikke så lang tid, som jeg havde tænkt. På vejen tilbage kom jeg forbi Ilsted Skole. Det var tæt på farbror Laurids. Skulle jeg lige smutte hen og hilse på dem, og på min fætter Henry? Det gjorde jeg. De tog godt imod mig, og Farbror Laurids sagde, at nu skulle jeg have aftensmad, før jeg skulle hjemad. I Terpling mødte jeg tre drenge, som jeg kendte, og fik en lille snak med dem. Indtil de sagde: "ved du, at der er blevet udgangsforbud? Vi må ikke færdes ude efter kl. 20". Uha – det var ikke godt. Der var soldater ved Aastrup skole, men jeg slap godt forbi. Der var ingen vagter ude ved vejen. Nå, men så var det jo Agerbæk. Der var jo nok soldater ved hotellet og ved missionshuset og ved benzintanken i Storegade, så den vej var ikke god. På Debelvej var der jo soldater ved skolen, så den var heller ikke god, så jeg smuttede over skinnerne til stationen over på Højgaardvej, der var jo godt nok sabotagevagter på jernbanen, men det var jo da ikke mørkt endnu, og det var heller ikke sikkert, at der lige skulle være vagt på den strækning, så det var med nogen lettelse, jeg drejede ind på privatvejen, der gik til mit hjem. Men så kom der et andet problem, - hvad siger Mor og Far nu? Det var jo blevet langtover den tid, hvor jeg skulle have været hjemme. Men jeg kom hjem, og der var ingen, der bebrejdede mig noget. Jeg har dog hørt siden, at de var noget bekymrede for mig.

I foråret 1945 nærmede russiske tropper sig Berlin, og allierede tropper nærmede sig Danmarks grænse. Tyske soldater gravede huller langs Starupvej og Hellevej, hvorfra man eventuelt kunne beskyde vejen, hvis det blev nødvendigt. Så vi var klar over, at krigen var ikke så langt borte. Jeg tjente det år hos Marie og Niels P. Nielsen i Nr. Agerbæk. Om aftenen den 4. maj 1945 var Marie og Niels Peter i byen. Sammen med Mie og John (søn og datter), sad jeg ved køkkenbordet og hørte BBC fra London. Der indledtes med det vistnok nu kendte

bum, bum, bum

bum, bum, bum, bum

bum, bum, bum, bum

Det er BBC, der sender fra London. De hører os på 19 meter båndet. Vi sender til Danmark". Efter nogle sætninger afbrød speakeren udsendelsen. Efter nogle øjeblikkes stilhed kom han igen og sagde: "Det meddeles i dette øjeblik, at de tyske tropper i Holland, Nordvesttyskland og Danmark har overgivet sig. Jeg tror speakeren gentog for, at ingen skulle være i tvivl. Der udbrød en jubel landet over, der næsten ikke er til at beskrive. I byerne blev mørklægningsgardinerne revet ned og kastet på gaden og brændt, og der blev sat levendelys i vinduerne. Her hos os tog vi det nok som en stor lettelse og befrielse, at krigen var forbi.

Min oplevelse af 4. maj 1945
Skrevet af Øllgaard Lauridsen

Oplæst ved mindehøjtidelighed 4. maj 2015 i Agerbæk kirke af Kirsten kloster Nielsen (datter)

4

Og så oprandt den skønneste morgen, man kan forestille sig. Solen skinnede, det var grødevejr. Bøgen var sprunget ud, og der var flag overalt, og kirkeklokken ringede, og så kom sangen, en lærke letted og tusind fulgte. Den udtrykker på bedste vis, hvad der rørte sig i os.

Og så skal vi synge en lærke letted. Og læg så mærke til, hvor omhyggeligt forfatteren Mads Nielsen har været med at få det hele med,

Om lærkesangen,

Om kirkeklokkerne

Om de mange flag

Om de tapre døde

Om de der lider af tunge savn,

Om de fangne, der løstes af bånd og bast.

I krigens sidste måneder fik en svensk greve Folke Bernadotte etableret en ordning, der gik ud på at bringe norske, svenske og danske koncentrationslejr fanger hjem med de såkaldte hvide busser. Jeg husker at have set en sådan hvid bus parkeret ved Fåborgvej hos Peder Hermansen. Peder var chauffør hos Papuga, så måske var det en af Papugas busser, der var malet hvid og var med i den transport.

Derefter vil jeg fortælle lidt om tiden efter befrielsen. I årene efter befrielsen holdt KFUM&K og grundtvigsk ungdomsforening en fælles 4. maj fest – med gudstjeneste i kirken og fest på hotellet. Jeg tror, det blev holdt i mindst 10 år.

En tid efter befrielsen var der flygtninge i Agerbæk Skole. Der var vist 2 børn, der døde der, og som er begravet på Agerbæk Kirkegård. Og modstandsfolkene som havde levet i skjul dukkede op med blå, røde og hvide armbånd og våben og påtog sig forskellige vagt opgaver, indtil politiet blev etableret igen.

Der blev jo også et opgør med de danskere, der havde sympatiseret med tyskerne – værnemagere, stikkere, og hvad de ellers blev kaldt. Det var ikke så rart, for i mange tilfælde var det jo folk, vi kendte.

I modsætning til tiden efter første verdenskrig, hvor Tyskland var idømt en krigsskadeerstatning, der udpinte landets økonomi, der medførte stor arbejdsløshed og bitterhed. Det var nok roden til nazismen, og dermed roden til 2. verdenskrig, så indførte de gamle statsmænd, Churchill, De Gaulle og Truman, et hjælpeprogram, kaldet marshallordningen, hvorfra det krigshærgede Europa kunne få hjælp til genopbygningen af det ødelagte.

Her slutter min fars manuskript.

Til det har jeg lyst til at knytte et par linier.

Min oplevelse af 4. maj 1945
Skrevet af Øllgaard Lauridsen

Oplæst ved mindehøjtidelighed 4. maj 2015 i Agerbæk kirke af Kirsten kloster Nielsen (datter)

5

Jeg er født i 1950 og det er jo ikke ret mange år efter krigens afslutning. Og da jeg hørte at min far var i gang med at skrive om sine oplevelser fra krigen erindrer jeg gode stunder, hvor min bror Bjarne og jeg cyklede på vores 3 hjulede cykler frem og tilbage på stald broen, mens far malkede køerne. Og stjernestunder var at sidde på min 3 hjulede cykel og høre far fortælle. Far fortalte om mørkelægningsgardiner og meget af det, jeg her har læst op. Jeg husker også, at han fortalte om, at "da der var krig i Danmark" oplevede vi også hvor forfærdelig det var at være tysk soldat. Mor var ung pige i huset i Glejbjerg hos Moster Maren og Farbror Johannes. Når hun sov i et værelse oppe på loftet, kunne hun ligge og se lyskasterne hen over himlen og høre krigsflyene brummen og antiskys brage gennem luften. Ikke så sær, hvis hun var bange. Hun oplevede hvordan soldaterne kom ind i stalden hos dem, for at få varmen – de stod tæt på stald broen, så mor næsten ikke kunne komme forbi dem med mælkespandene.

De kom ind i køkkenet og de gav dem kaffe at varme sig på – og en soldat græd, da han så lille Edna – for han havde en sådan lille pige derhjemme i Tyskland.

Den 19. september 1944 tjente mor 16 år gammel hos Mie og morbror Jes i Donslund. Sammen med nogle fætre og kusiner var de taget på cykel til Klelund for at besøge moster Noomi og farbror Karl. På grund af meddelelse om udgangsforbudet, kunne de så ikke komme hjem samme dag som planlagt og måtte blive på gården ved Noomi og Karl alle sammen. Værst var det jo også, at de jo ikke kunne ringe, for at fortælle, hvorfor de ikke kom hjem, for man havde jo hverken fastnet telefon eller mobiltelefon i lommen. (hvordan mon det har været at ligge hjemme i sengen og lytte til alle krigsnætternes lyde og ikke vide, hvorfor alle de store børn ikke kom hjem)

Mor oplevede også at efter krigen fandt de en tysk soldats uniform oppe på høløftet – han havde gemt sig der og deserteret fra det tyske militær – de havde ikke vidst at han var der – men kunne godt se, at der var nogen der havde drukket af mælkespanden i løbet af natten.

Alt sammen noget, som vi i dag nok slet ikke kan indleve os i – men jeg kan i hvert fald godt forstå, at der blev jubel den 4. maj om aftenen, fordi man nu igen kunne sove trygt om natten, ikke frygte at ens hjem skulle blive bombet sønder og sammen - eller man kunne miste en af sine kære eller blive taget til fange – måske uden grund – og kørt til koncentrationslejr – på sigt kunne købe mad igen og færdes frit uden udgangsforbud og ytre sig igen –uden risiko for at blive taget til fange. Så jeg forstår jubelen og synger hvert år med taknemlighed med på "en lærke letted"

Far har sluttet sit manuskript med et ønske om at:

Kan vi synge jeg elsker den brogede verden

April 2015

Øllgaard Kloster Lauridsen

**Min oplevelse af 4. maj 1945
Skrevet af Øllgaard Lauridsen**

Oplæst ved mindehøjtidelighed 4. maj 2015 i Agerbæk kirke af Kirsten kloster Nielsen (datter)

6

Jeg elsker den brogede verden
trods al dens nød og strid;
for mig er jorden skøn endnu
som i patriarkernes tid.
De snakke, som om den er gammel,
af synd og sorger mæt.
O nej, den flyver endnu i dans
om solen så ung og let.
Jeg har grædt, som andre, af smerte,
Fordi min boble brast,
Men boblen er ikke verden;
Læg verden det ej til last!
Var livet en dans på roser,
Mon alt da var bedre end nu?
Hvis ej der var noget at kæmpe for,
Hvad var da vel jeg og du?
Kamp må der til, skal livet gro,
Ej kamp blot for dagligt brød,
Men kamp for frihed i liv og tro,
Thi evig stilstand er død!
Og derfor elsker jeg verden
Trods al dens nød og strid;
For mig er jorden skøn endnu
Som i skabelsens ungdomstid!

Min oplevelse af 4. maj 1945
Skrevet af Øllgaard Lauridsen

Oplæst ved mindehøjtidelighed 4. maj 2015 i Agerbæk kirke af Kirsten kloster Nielsen (datter)

7

Melodi: Math. Christensen 1945 - Tekst: Mads Nielsen 1945

En lærke letted, og tusind fulgte,
og straks var luften et væld af sang.
De tusind tårne tog til at tone,
så landet fyldtes af klokkers klang,
og byer blomstred i rødt og hvidt,
og det var forår og Danmark frit,
ja, Danmark frit.

Det var en morgen som tusind andre
og ingen morgen i tusind år,
da Danmark vågned med klare øjne
til glædestimer og frimandskår,
og landet lyste fra sund til klit,
for det var forår og Danmark frit,
og Danmark frit.

Vi mindes stille de tapre døde,
hvis navne lever i Danmarks navn,
og takken søger til dem, der segned,
og dem, der sidder med tunge savn.
Gud trøste dem, der har lidt og stridt,
til det blev forår og Danmark frit,
og Danmark frit.

Men du, som styrter de stoltes riger
og løser fangne af bolt og bånd,
dig flyver hjerternes tak i møde,
vor skæbne er i din stærke hånd.
Nu er det forår og Danmark frit,
Velsign det, Herre, fra sund til klit,
fra sund til klit.